

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ 1950-1960

14 Mayıs 1950 seçimleri Türkiye’de CHP’nin 27 yıllık iktidarının kapanması; 10 yıllık Demokrat Parti döneminin başlaması açısından bir dönüm noktası olmuştur. CHP’nin 27 yıllık iktidarını DP’ye bırakması “kansız” ve “beyaz devrim” olarak ifade edilmiştir. 1950 seçimleriyle iktidara gelen DP 1954 seçimleriyle **Türkiye siyasi tarihinin en yüksek oy oranına** (%57) kavuşmuş, 1957 seçimleriyle birlikte de düşüşe geçmiştir. DP iktidarı 27 Mayıs 1960 askeri darbesiyle sona ermiştir. 10 yıllık bu dönemde Cumhurbaşkanlığı koltuğunda **Celal Bayar, Başbakanlık koltuğunda da Adnan Menderes oturmuştur.** Dönem “Menderes Dönemi” olarak da bilinmektedir.

Demokrat Parti Dönemi 1950-1960

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimleri DP’nin kazanmasıyla İsmet İnönü cumhurbaşkanlığından ayrılmış ve yerine **Celal Bayar,** Türkiye Cumhuriyetinin 3. cumhurbaşkanı olarak göreve başlamıştır. **Adnan Menderes** başbakan olarak atanırken, DP’nin kurucularından **Fuat Köprülü** Dışişleri Bakanı, **Refik Koraltan** ise Meclis başkanı olmuştur.

On yıllık Demokrat Parti iktidarının -sonraki yıllarda da tartışılan- kendinden önceki iktidardan da farklı olan sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik uygulamaları olmuştur.

Bu Dönemdeki Seçimler ve Sonuçları

PARTİLER	14 MAY. 1950 SEÇİMLERİ			2 MAY. 1954 SEÇİMLERİ			27 EKİM 1957 SEÇİMLERİ		
	OY %	VEKİL	MECL. TEMS.	OY %	VEKİL	MECL. TEMS.	OY %	VEKİL	MECL. TEMS.
DP	% 53.5	408	% 84	% 58.3	503	% 93	% 47.7	424	% 69.5
CHP	% 40	69	% 14	% 35.1	31	% 5	% 40.8	178	% 29
MP	% 3.3	1	% 002	-	-	-	-	-	-
CMP	-	-	-	% 5.3	5	% 09	% 7.2	4	% 0.65
HP	-	-	-	-	-	-	% 3.9	4	% 0.65

BAĞSZ	%	9	% 2	%	2	% 03	%	4	%
.	3.4			0.6			0.4		0.65

1950 seçimleri çok partili demokratik seçim kuralları çerçevesinde gerçekleşen ve 27 yıllık CHP'nin iktidar; İsmet Paşa'nın da 12 yıllık Cumhurbaşkanlığı dönemine son veren ve Türkiye demokrasi tarihine **"beyaz devrim", "kansız ihtilal"** olarak geçen bir seçim olmuştur. Seçimden önce iktidar olan CHP, muhalefetin ısrarlı talepleri karşısında seçim yasasında önemli değişiklikler yapmış olmakla birlikte kendisine seçim kazandıracağını düşündüğü **çoğunluk sistemini** değiştirmemiştir. Ancak çoğulculuğa tercih edilen ve 1950, 1954 ve 1957 seçimlerinde uygulanan bu çoğunluk sistemi DP'ye kazandığı oy oranından çok daha yüksek bir meclis temsiliyetini kazandırmıştır.

1954 seçimlerinde iktidar partisi dört yıllık iktidar **dönemindeki ekonomi ve temel haklar alanındaki gelişmelere** bağlı olarak oylarını **yaklaşık % 58'e çıkararak bu güne kadar kırılmayan bir rekor** elde etmiştir. Yine iktidar partisi bu oy oranına karşılık **meclisin yaklaşık % 93'ü elde ederek mecliste adeta tek parti haline** gelmiştir. Ana muhalefet partisi CHP ise hem oy oranı hem de vekil sayısı itibarıyla kan kaybetmeye devam etmiştir. Kapatılan Millet Partisi'nin yerine kurulan **Osman Bölükbaşı'nın başkanlığındaki Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) 5 vekil** ile mecliste temsil edilmiştir. Bu seçimden sonra DP iktidarı kendisine oy vermeyen muhalefet parti liderlerinin **memleketlerini (İsmet İnönü'nün memleketi olan Malatya'dan Adıyaman'ı ayırarak il yapmış, Osman Bölükbaşı'nın memleketi olan Kırşehir'i de Nevşehir'e bağlı bir ilçe haline getirmiştir) cezalandırma yoluna gitmiştir.**

27 Ekim 1957 seçimlerinde başta Gaziantep olmak üzere, Kayseri, Van-Aşkale, Konya-Ilgın, Kastamonu, Çanakkale, Samsun ve Giresun'da olaylar çıkmış, bu olaylarda ölen ve yaralananlar olmuştur. Seçimlere katılım oranında düşüş yaşanmış ve bu oran % 76'da kalmıştır. DP, oyların % 47.7'sini alarak 424 milletvekili ile meclisteki sandalyelerin % 69.5'ini kazanmıştır. Bu sonuçlara göre; DP 1954 seçimlerine göre % 10.72 oranında oy kaybederek % 50'nin altına düşmüştür. **Bu oy kaybı muhalefetin DP iktidarının meşruiyetini tartışmaya açmasına yol açmıştır.** DP bir önceki seçime göre 79 milletvekilliği kaybetmesine rağmen **çoğunluk sistemi sayesinde meclisin yaklaşık % 70'ini elde** etmiştir. CHP ise seçimlerde % 40.82 oy alarak 178 milletvekili çıkarmayı başarmış, Meclisteki sandalyelerin % 29'unu elde etmiştir. Hürriyet Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Bağımsız adaylar ise 4'er milletvekilliği kazanmıştır. 1957 genel seçimlerinde katılım oranı ise, 1954 seçimlerine oranla % 12.2 oranında daha düşük gerçekleşmiştir.

Ekonomi Alanındaki Uygulamaları

Büyük umutlar ve beklentilerle iktidara gelen DP'nin **ilk yıllarında liberal ekonomik politikalar uygularken daha sonraki yıllarda devlet yatırımlarına ağırlık** verilmiştir. İktidarının ilk yıllarında (1950-1954) **iklim koşullarının iyi gitmesi, tarımda makineleşmeye gidilmesi, sanayi yatırımlarının artması, baraj ve sulama kanallarının yapılması, yapılan karayolları sayesinde köylünün şehir pazarlarına ulaşması, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ve Petrol Kanunu'nun kabul edilmesiyle gelen yabancı sermaye ve ABD'den gelen yardımlar** sayesinde görülmemiş bir bolluk yaşanmıştır. Demokrat Parti'nin ekonomideki temel amacı tüm yurt çapında ekonomik kurumsallaşmayı gerçekleştirmek ve özel sektörün gelişmesine öncelik tanımak olmuştur. Bunun sonunda ilk yıllarda **milli gelirden % 15'lik bir artış gerçekleşmiş** ve ekonomide ciddi bir hareketlenme ortaya çıkmıştır. 1952 yılında NATO'ya girilmesiyle, II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan yalnızlık tümüyle sona ermiş ve Türkiye, Marshall Planı kapsamında ABD yardımlarını daha yoğun bir biçimde almaya başlamıştır. Dış politikadaki bu gelişmenin doğal olarak iç politikaya da yansıdığı bu dönemde, DP'nin gücü ve toplumdaki desteği artmıştır. Toplumun her kesimine yansıyan bu ekonomik gelişmeler sayesinde **DP, 1954 seçimlerinde Türkiye demokrasi tarihinin en yüksek oy oranına kavuşmuştur (% 58).**

Fakat 1954 yılından sonra ekonomide yaşanan bozulmalar sabit gelirli çalışanların hayatlarını olumsuz etkilemiştir. Nitekim gelişen ekonomi sayesinde 1954 seçimlerinde zirve yapan DP'nin oyları yine bozulan ekonomi sayesinde 1957 seçimlerinde yaklaşık %10 düşerek % 48'e gerilemiştir.

1957'den sonra başlayan siyasi istikrarsızlık ekonomik istikrarsızlığa da yol açmış ve hükümeti dış borçlanmaya yöneltmiştir. İMF ve Dünya Bankasından kredi alabilmek için Türk parası devalüe edilmiş, **devalüasyondan önce 1 dolar 2,80 TL iken devalüasyondan sonra 1 dolar 9 TL** olmuştur. Böylece Türk parası döviz karşısında yaklaşık % 300 değer kaybetmiştir.

DP iktidarının ilk yıllarında tarıma ve tarımda makineleşme büyük önem verilmiştir. Toplumun üçte ikisinin tarımla uğraşması ve milli gelirin yarısından fazlasının tarımdan gelmesinden dolayı **ekonomik gelişmenin stratejisi tarım üzerine** kurulmuştur. Tarım makineleri (traktör, biçerdöver vb.) tarıma girmeye başlayınca ekilebilir alanlar iki katına

çıkmiştir. Karayolu yapımına ağırlık verilmiş tarımsal ürünler pazarlarla buluşturulmuştur.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında ihmal edilen kırsal kesim ve tarım hayatı DP'nin iktidar olmasıyla canlanmaya başlamıştır. Marshall yardımları kapsamında DP'nin ilk iktidar döneminde (1950-1954) başta **traktör ve biçerdöver olmak üzere tarım makine, araç-gereç sayısında büyük artış** yaşanmıştır. 1948 yılında 1800 civarında olan traktör sayısı, 1957 yılına gelindiğinde 44.000'i aşmıştır. Benzer artış biçerdöver sayısında da görülmüştür. 1950 yılında yaklaşık 1000 olan biçerdöver sayısı, 1957 yılında 6000'e ulaşmıştır.

Sanayileşme konusunda DP önceliği özel sektöre öncelik vermekle birlikte devlete ait ekonomik kuruluşları genişletmek ve yeni fabrikalar açmaktan da geri durmamıştır. Bu çerçevede 1950-1960 yılları içinde açılan ve geliştirilen bazı devlet işletmeleri şunlardır: Makine Kimya Endüstri Kurumu (1950), Denizcilik Bankası (1951), Et ve Balık Kurumu (1952), Devlet Malzeme Ofisi (1954), Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (1954), Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları (1955) ve Ereğli Demir Çelik Fabrikaları (1960). Bütün bu gelişmelere karşın 1957 yılından sonra dış kredi alınmasının zorlaşması, yedek parça sanayisi gelişmediği için tarım makinelerinin atıl duruma düşmesi, adeta seçim rüşveti olarak temeli atılan fabrikaların bitirilemeyip üretime açılmaması, yatırımların azalması ve ekonominin iyice dışa bağımlı hale gelmesi gibi gelişmeler ekonomik durumu olumsuz etkilemiştir.

Demokrat Parti döneminde ulaşım sektöründe de gelişmeler görülmüştür. Ancak bu dönemde Atatürk ve İnönü dönemlerinin aksine demiryollarına değil daha **çok karayolu yapımına** öncelik verilmiştir. 1950 yılında 1640 kilometre olan asfalt yollar, 1969 yılına gelindiğinde 7000 kilometreyi geçmiştir.

Eğitim Alanındaki Uygulamaları

DP dönemin eğitim politikası da ekonomik politika gibi CHP'den farklı olmuştur. İnönü döneminin ürünü olan **Köy Enstitülerinin kapatılarak öğretmen okullarına dönüştürülmesi** bu farklı politikanın en çarpıcı örneğidir. Bütün bunlarla birlikte ilk ve orta öğretimde okul, öğrenci ve öğretmen sayısında önemli artışlar gerçekleşmiştir. Yükseköğretim 1957 yılında Ankara'da Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 1958 yılında ise Erzurum'da Atatürk Üniversitesi açılmıştır.

İktidar -Muhalefet İlişkileri

1950-1960 arasındaki on yıllık dönemde yapılan üç seçimi de **DP kazanmış ve iktidar** olmuştur. **CHP ise** 14 Mayıs 1950 seçimleriyle 27

yıllık iktidarını kaybederek **ana muhalefet** partisi konumuna düşmüştür. **Her iki parti de yeni konumlarına uyum sağlamada güçlükler çekmiştir. DP, dört yıllık muhalefetten sonra iktidar olmuş, CHP ise ilk defa muhalefete düşmüştür.** DP'nin on yıllık iktidarında her iki parti arasındaki gerilim şiddetini artırarak devam ettirmiştir. DP seçimde uygulanan **çoğunluk sistemi sayesinde** mecliste elde ettiği yüksek temsil oranıyla **kendisini “milli iradenin” tek temsilcisi olarak istediği** her şeyi yapabilecek kudreti kendinde görmüştür. Bu anlayış DP'yi özellikle 1954 seçimlerinden sonra tek parti otoriterliğine doğru götürmüştür. Bu gidişat İktidar-muhalefet ilişkilerini iflah olmaz bir noktaya doğru götürmüş, **Türkiye demokrasi kültürüne aktif muhalefetin yapıcılığı ve eleştirinin hoş görülmesi gibi demokratik tahammülün girmesine engel olmuştur.** İki ana partinin yanında **Millet Partisi, Türkiye Köylü Partisi** (Millet Partisi ile Türkiye Millet Partisi birleşerek Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi-**CKMP** adını almıştır) ve DP'den ayrılan bir grup milletvekilin kurduğu **Hürriyet Partisi** siyasi hayatta varlık göstermiştir. 1950 seçimleriyle iktidar olan DP'nin iktidara yeterince hazırlıklı olmaması ve CHP'nin muhalefet deneyimsizliği, iki siyasal parti arasındaki ilişkileri gün geçtikçe gerginleştirmiş ve ülke kısa zamanda kısır siyasi çekişmelere doğru sürüklenmeye başlamıştır.

İktidar-muhalefet gerilimin aşamalarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

1950 yılında Menderes tarafından kurulan **hükümet programı üzerinde son konuşma** hakkının muhalefete verilmemesi iktidar-muhalefet ilişkilerinin ilk gerginliği olmuştur.

1951'de **CHP'ye bağlı Halkevleri ve Halkodalarının devletleştirilmesi** ve kamu hizmeti yapan bu örgütlerin mal varlıklarının hazineye aktarılması;

1953 yılında **CHP'nin tüm mal varlığının “haksız iktisap”** olduğu iddia edilerek Hazineye geçirilmesi;

1954 yılında Atatürk inkılaplarına bir tehdit olarak görülen **Millet Partisi'nin kapatılması;**

Şubat 1954'te Köy Enstitülerinin öğretmen okullarına dönüştürülmesi ve nihayet basın üzerinde baskıların arttırılması iktidar-muhalefet ilişkilerini kopma noktasına getirmiştir. **DP'nin “devr-i sabık” (geçmiş dönemin yargılanması)** yaratma politikası CHP'nin iyice hırçınlaşmasına yol açmıştır.

Bu arada 1954 yılında yapılan seçimleri de DP kazanmıştır. DP'nin 503 sandalye kazanarak gücünü artırması, izlenen iç ve dış politikanın

toplum tarafından onaylanması anlamı taşımaktaydı. Bu nedenle DP, muhalefet üzerindeki baskılarını 1954 yılından sonra daha da artırmıştır. Gazetecilere hapis ve para cezalarının verilmesiyle CHP Genel Sekreteri **Kasım Gülek'in bir gün gözaltında tutulması ve daha sonraki günlerde 6 ay hapse mahkûm olması iktidar-muhalefet ilişkilerini büyük bir çıkmaza doğru sürüklemiştir.**

Aynı yıl muhalefet partilerinin seçimde işbirliği yapmaları ve **devlet radyosundan yararlanma imkânları ortadan kaldırılmıştır.**

Zaman geçtikçe DP-CHP arasındaki gerginliğin had safhaya ulaşması ve iktidarın güç kaybetmeye başlaması nedeniyle seçimler bir yıl erkene alınarak **1957 yılında** yapılmıştır. İktidarın seçimleri erkene alması karşısında muhalefet partileri seçimlere ortak adaylarla girme konusunda anlaşmışsa da iktidarın seçim yasasında yaptığı değişiklik ile bu girişim boşa çıkarılmıştır. **DP, 1957 seçimlerini kazanarak serbest seçimlerde üst üste üç seçim kazanan ilk iktidar partisi olmuştur.** Ancak DP iktidarının oyları ilk defa % 50'nin altına düşmüştür. Bu da DP'nin 1950 seçimlerinden beri savunduğu **milli irade söylemini zaafa uğratmıştır.** Artık DP iktidarının karşısında **% 52 ile başka bir milli iradenin varlığı ortaya çıkmıştır.** Bu seçimlerde DP % 48 oy oranı ile 424 milletvekili çıkarırken CHP, oy oranını % 41'e yükseltmiş ve 178 milletvekilini Meclis'e sokmuştur. Aynı seçimlerde Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi de 4'er milletvekili çıkarmışlardır.

Bu yeni dönemde DP iktidarı ortaya çıkan ekonomik bunalımlar karşısında çaresiz kalmış ve IMF ile Dünya Bankasının dayatmalarına direnememiştir. Yaşanan döviz darboğazı dengeleri alt üst etmiştir. Komşu ülke Irak'ta 14 Temmuz 1958'de darbe yapılması ve ordunun yönetime el koyması, Adnan Menderes hükümetinin kuşkuya kapılmasına yol açmış ve bu nedenle potansiyel bir tehlike olarak görülen **CHP ve basın üzerindeki baskılar artmıştır.** Ana muhalefet partisi CHP, iktidarın baskısı karşısında **muhalefet görevini sokakta** yapmaya karar vermiş ve İsmet İnönü yurt gezilerine çıkmıştır. Bu geziler sırasında iktidar ile muhalefet arasındaki gerilimin sokakta çatışmalara sahne olmuştur. **Uşak** (Uşak Olayı 1959), **İzmir, İstanbul, Kayseri'de** (Kayseri Olayı 1960) Halk partililer ile Demokrat partililer arasında çatışmalar, gerginlikler ve olaylar yaşanmıştır.

1958 yılı muhalefet partilerinin birleşmelerine sahne olmuştur. **Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Köylü Partisi Cumhuriyetçi Köylü ve Millet Partisi (CKMP) adıyla birleşirken 1955 yılında DP'den ayrılan bir grup milletvekilin kurduğu Hürriyet Partisi de CHP'ye katılmıştır.** Muhalefet partilerinin birleşmeleri iktidar partisini daha da kızdırmıştır. DP, muhalefet partilerinin gerek 1957 seçimlerinde işbirliği

yapmak istemelerini ve 1958 yılındaki parti birleşmelerini kendisine karşı kurulan **“Kin ve Husumet Cephesi”** olarak tanımlamıştır. Muhalefete karşı kendi kitlesini de **Vatan Cephesi** adıyla bir arada tutmak istemiştir. İktidar, Vatan Cephesine katılmanın vatanseverlik olduğu söylemiyle katılımı teşvik etmiş ve bu cepheye katılanların isimlerini radyodan okutmuştur.

DP'nin 12 Ekim 1958'de Vatan Cephesi'ni kurmasıyla iktidar-muhalefet ilişkileri yeni bir boyut kazanmış, ülkedeki siyasal kampaşma ve dolayısıyla da gerginlik geri dönölmez bir yola girmiştir. DP iktidarının sonunu hazırlayan gelişmelerin en önemlisi kuşkusuz **18 Nisan 1960'ta Tahkikat Komisyonunun** kurulması olmuştur. DP iktidarı 1959 ve 1960 yıllarında iktidar ile muhalefet arasında yaşanan çatışmalardan ve son olarak İstanbul'daki öğrenci olaylarından CHP'yi sorumlu tutmuştur. Hatta **iktidar partisi DP, CHP'yi orduyu kendisine karşı bir ihtilal (darbe) yapmaya teşvik etmekle suçlamıştır. Tahkikat Komisyonu'nu bu amaçla yani Muhalefeti, basını, öğrenci olaylarını hatta ordu içindeki darbe iddialarını araştırmak amacıyla kurmuştur.** Tahkikat (Soruşturma) Komisyon'un **on beş üyesi de DP milletvekillerinden** seçilmiştir. Komisyon'a, Meclis içi ve dışı muhalefetin (özellikle CHP'nin) her türlü siyasi faaliyetlerini, komisyon faaliyetleriyle ilgili yayınlarını soruşturma ve gazete yayınlarını durdurma, komisyon kararlarına karşı çıkanlara hapis cezası verme gibi geniş yetkiler verilmiştir (27 Nisan). CHP Genel Başkanı İnönü TBMM'deki konuşmasında komisyonun kurulmasına ve geniş yetkilerle donatılmasına çok sert karşılık vermiştir. İnönü konuşmasında kendilerinin ihtilalden gelip demokrasiye geçtiklerini, ihtilal yapmalarının olanaksız olduğunu ifade etmiştir. Komisyonun TBMM üzerinde bir baskı düzenini getireceğini, bu durumun kendilerinin dışından kaynaklanan bir ihtilale yol açacağını belirtmiştir. Konuşmasının devamında iktidara **“Demokratik rejim istikametinden ayrılıp ülkeyi baskı rejimi haline getirmeye devam ederseniz ben de sizi kurtaramam, şartlar tamam olduğu zaman milletler için ihtilal meşru bir haktır”** diyerek iktidara uyarılarda bulunmuştur. Bu konuşmalarından dolayı İsmet İnönü'ye 12 meclis oturumuna katılmama cezası verilmiştir. Bu gelişmeler iktidar ile muhalefet ilişkilerini tamamen kopardığı gibi 27 Mayıs darbesine de ortam hazırlamıştır.

Tahkikat Komisyonu, sorunları çözemediği gibi İstanbul ve Ankara'da üniversite öğrencilerinin sokağa dökülmesine yol açmıştır. 28 nisan da İstanbul Üniversitesinde yapılan protesto gösterilerinde bir öğrencinin ölmesi ve çok sayıda öğrencinin yaralanması üzerine sıkıyönetim ilan edilmiştir. Ancak gösteriler Ankara'ya da sıçramıştır. Ankara'da gençler **“555K” şifresiyle** (5.ayın 5.de saat 5'te Kızılay'da) iktidarı protesto etmek amacıyla örgütlenmiş ve planlanan eylem Kızılay'da yapılmıştır. 21

Mayıs'ta Ankara'da Harp Okulu öğrencilerinin yapmış olduğu yürüyüşle de verilen mesajın iktidar tarafından anlaşılamamasından kısa bir süre sonra 27 Mayıs 1960'ta gerçekleştirilen bir askeri darbe sonucu DP iktidarına son verilmiştir.

DP iktidarında yaşanan olaylardan biri de **Kıbrıs Sorunu kaynaklı yaşanan 6/7 Eylül (1955) olaylarıdır.** 6 Eylül 1955'te Atatürk'ün Selanik'teki evine bomba atıldığı yönünde çıkan gazete haberiyle harekete geçen milliyetçi gruplar İstanbul'daki Rumların ev ve işyerlerini tahrip etmiş, mezarlık ve kiliseleri yağmalamıştır. Ordu birliklerinin müdahalesiyle bastırılan olaylar sonucunda sıkıyönetim ilan edilmişse de Türkiye'nin dış politikada aldığı yara kapatılamamıştır.

Din-Siyaset İlişkileri

1946 yılında DP'nin siyasi hayattaki yerini almasıyla birlikte din-laiklik kavramları siyasetin gündemine girmeye başlamıştır. DP'nin din kavramını sürekli siyasetin gündeminde tutması CHP'nin laiklik anlayışını gözden geçirmesine yol açmış ve 1947-1950 arasındaki dönemde imam-hatip okulları ve ilahiyat fakültelerinin açılması, okullarda din derslerinin velinin izniyle seçmeli ders olarak okutulması, radyoda dini yayımların yapılması gibi adımları atmasına yol açmıştır. CHP'nin bu uygulamaları daha sonraki yıllarda laiklikten taviz şeklinde yorumlanmıştır.

DP iktidara geldiğinde CHP'nin başlattığı bu konudaki politikaları daha da ileriye götürmüştür. Başbakan Adnan Menderes ilk hükümet programında din konusuna da yer vermiş iktidarında **halk tarafından benimsenen inkılapların korunacağını** söyleyerek adeta laikliğin halk tarafından benimsenmediğini ima etmiştir. DP'nin bu konudaki ilk icraatı CHP'nin de desteği ile **ezanın yeniden Arapça okunmasını sağlamak olmuştur. Daha sonra imam-hatip okulları ve ilahiyat fakültelerinin açılması, okullarda din derslerinin zorunlu hale getirilmesi, radyoda dini programlara ağırlık verilmesi, tekke ve türbelerin açılması ve tarikatların serbest bırakılması** gibi adımlar da atılmıştır. Bu uygulamalar CHP döneminde sindirilen dini duyguların yeniden canlanmasına ve **bazı tarikat (Ticani) üyelerinin Atatürk'ün büst ve heykellerine yönelik saldırılarına** yol açmıştır. Bu tarikatın lideri ve üyeleri tutuklanmışsa da **CHP bu gelişmeler karşısında hükümetin Atatürk inkılaplarını koruma konusunda gerekli önlemleri almadığı hatta irticai (gerici) gelişmeleri teşvik ettiği gerekçesiyle DP iktidarını suçlamıştır.** Bu suçlamalar karşısında **1951 yılında Atatürk'ün büst, heykel ve resimlerini ve manevi kişiliğini korumak amacıyla Atatürk'ü Koruma Kanunu'nu çıkarılmıştır.**

Hükümet 1954 yılının başında kendisinden ayrılanların kurduğu **Millet Partisini Atatürk inkılapları karşıtı olmakla (dini esaslara dayanan ve gayesini saklayan bir cemiyet) suçlayıp** kapatmıştır.

1954 seçimlerinde partiler istismara varacak oranda dini kavramları siyasette kullanmışlarsa da seçim sonucunu dini kavramlardan ziyade ekonomik gelişmeler başta olmak üzere başka sebepler belirlemiştir.

DP, her dönemde dindar kesimi kendi siyasal tabanı olarak görmüştür. Dindar kesim ise DP dönemini İslami canlanış ile özdeşleştirmiştir. 1955 yılından itibaren ekonominin bozulmasıyla birlikte din kavramı iktidarın gündemini daha fazla meşgul etmeye başlamıştır. Başbakan Adnan Menderes'in **Nur cemaatinin lideri Saidi Nursi (Sad-i Kürdi)** ile görüşmesi ve Menderes'in 1959 yılındaki Uçak kazasından yaralı kurtulmasının **"mucize", "takdir-i ilahi"** gibi dini kavramlarla gündem yapılması bir halkla ilişkiler çalışması işlevi görmüştür. Bütün bu yaşananlar karşısında Muhalefet partisi **CHP'nin, iktidarı irticayı desteklemek ve Atatürk ilkelerine ihanet etmekle suçlamasına neden olurken DP'nin de CHP'yi halkın dini tercihlerine saygı göstermemekle suçlamasına neden olmuştur.**

İktidar-Basın İlişkileri

Demokratik rejimlerde **medya (basın) yasama, yürütme, yargıdan sonra dördüncü güç** olarak kabul edilmektedir. Bu gücüyle basın iktidarın icraatları karşısında halkın sözcülüğünü yaparak denetleme görevini üstlenmektedir. Eleştiriye tahammülü olmayan iktidarlar ise basının iktidarın icraatlarını desteklemesini istemektedir. Bundan dolayıdır ki Türkiye siyasi tarihinde iktidarların basın (medya) ile olan ilişkileri hep tartışma konusu olmuştur.

DP muhalefette olduğu 1946-1950 arasındaki dönemde birçok konuda olduğu gibi **basın konusunda da özgürlükçü bir söylem içerisinde** bulunmuştur. 1950 seçimlerinde DP'nin iktidar olmasında **basının (gazetelerin) büyük desteği** olmuştur. Bu desteğe karşılık DP, iktidarının ilk aylarında **basın yasasında yaptığı değişikliklerle** basın lehine bazı düzenlemeler yapmıştır. Buna göre **gazete yazısından dolayı gazete sahibinin cezalandırılmaması; hükümetten izin almadan sadece bir bildirimde bulunmak gazete ve dergi çıkarmak için yeterli** olmuştur. DP ile basın arasındaki bu balayı dönemi uzun sürmemiştir. 1951 yılından itibaren devlet kurumlarının verdikleri **resmi ilanlar DP iktidar boyunca iktidarı destekleyen basına karşı ödüllendirme, iktidara muhalif basına karşı ise bir cezalandırma aracı** olarak kullanılmıştır. 1954 yılında Ceza Kanununda yapılan değişiklik ile **basın ve radyo yoluyla işlenen suçlara verilen cezalar**

ağırlaştırılmıştır. Hükümetin icraatlarını eleştirmek devletin manevi kişiliğine saldırı kapsamında soruşturma konusu olmuştur. Bu uygulamalar basın özgürlüğünü önemli ölçüde sınırlandırmıştır. **1955 yılından itibaren iktidarın basın üzerindeki baskısı artmış, gazete ve gazetecilere soruşturmalar açılmış, gazetede yazdığı yazılardan dolayı 80 yaşındaki gazeteci Hüseyin Cahit Yalçın ve İsmet İnönü'nün damadı Metin Toker hapse** atılmıştır. Bu uygulamalarla basına gözdağı veren iktidar gazeteciye ileri sürdüğü iddiayı **“ispat etme”** hakkını da vermemiştir.

1960 yılında kurulan Tahkikat Komisyonu'na gazete ve dergilerin basımı ve dağıtımın engellenmesi ve yayının durdurulması **(sansür)** gibi yetkiler verilmiştir. Bu sansür politikasından dolayı basın 21 Mayıs 1960 tarihindeki Harp Okulu öğrencilerinin hükümet aleyhindeki yürüyüşünü haber yapmak yerine aynı günlerde Güney Kore'de Devlet başkanını deviren öğrenci olaylarını haber yapmıştır.

Bu dönemin diğer bir yayın organı olan **devlet radyosu** hem önemli bir iletişim aracı hem de iktidar ile muhalefeti karşı karşıya getiren bir araç olmuştur. **Muhalefet, hükümeti hem kendilerine radyodan yeteri kadar yararlanma fırsatı vermemekle hem de devlet radyosunu kendi siyasi çıkarları için kullanmakla suçlamıştır.**

Sivil İktidar-Askerî Otorite İlişkileri

Kurtuluş savaşının ordu komutanlarının liderliğinde yapılmış olması, Cumhuriyetin kurucu kadrosunda çok sayıda askerin yer alması, ilk iki Cumhurbaşkanı'nın (Atatürk, İnönü) asker kökenli olması, CHP'nin tek partili iktidarında neredeyse tüm savunma bakanlarının asker kökenli olması, Cumhuriyeti koruma (daha sonra kollama) görevinin orduya verilmesi gibi gelişmeler Türkiye siyasal hayatında orduyu önemli bir yere konumlandırmıştır.

Demokrat Parti'nin iktidara geldiği 1950 yılına kadar ki CHP'nin 27 yıllık iktidar döneminde hem CHP ile ordu arasında iyi ilişkiler kurulmuş hem de ordu siyasetteki etkinliğini sürdürmüştür. DP iktidarıyla birlikte ülke yönetiminde ordu mensuplarının da içinde yer aldığı **seçkin kesimlerin yerini toplumun farklı kesimlerinden gelenler** almıştır. Bu durum **ordunun yönetim üzerindeki temsil gücünü kaybetme ve Atatürk İnkılaplarının tehlikeye düşme endişesini duymasına** neden olmuştur. Demokrat Parti de kuruluşundan itibaren ordu kaynaklı bazı endişeler yaşamıştır.

Bu yüzden DP için orduyu yanına çekmenin sembolik olmasından çok, devletle eklemlenme açısından önem taşımıştır. DP kuruluşunun ilk yıllarında ordu içinde büyük itibarı olan ve 1944'e kadar Genelkurmay Başkanlığı yapmış olan emekli **Mareşal Fevzi Çakmak** başta olmak üzere başka üst düzey askerleri kendi yanına çekerek **İnönü'nün ordu üzerindeki etkisini eşitlemeye** çalışmıştır. Bu amaçla DP, Fevzi Çakmak'ı 1946 seçimlerinde milletvekilliğine seçtiği gibi meclisteki Cumhurbaşkanı seçiminde de İnönü'ye karşı Cumhurbaşkanlığına aday göstermiştir. DP, kendi iktidar dönemi boyunca orduyu siyasal otoritenin denetimi altına almaya çalışmıştır.

DP'liler büyük çoğunlukla kazandıkları 1950 seçimlerinden sonra da ordunun tepkisinden endişe duymaya devam etmişlerdir. Nitekim Menderes hükümetinin kurulmasından iki hafta sonra bir ihbar üzerine silahlı kuvvetlerin üst kademesinde küçük çaplı tasfiyeye gidilmiştir. Bu kapsamda **Genelkurmay Başkanı, kuvvet komutanları (Hava, Kara, Deniz ve Jandarma Kuvvet Komutanları) ile diğer yüksek rütbeli subaylar görevden alınarak** yerlerine DP'ye yakın "güvenilir" komutanlar getirilmiştir. Hükümet ordunun üst kademesini değiştirerek tüm orduya hâkim olabileceğini düşünmüştür. Buna rağmen birçok DP'lide İsmet İnönü'nün ordu üzerindeki etkisi devam ettiği müddetçe ordunun DP iktidarına sadık olamayacağı fikri yer etmeye devam etmiştir.

Bu yüzden 1952 yılında Millî Savunma Bakanı olan asker kökenli Albay Seyfi Kurtbek'in etkisiyle Menderes hükümetinin gündemine ordunun yeni demokratik hayata uygun olarak yeniden yapılanması fikri girmiştir. Bu değişim Türkiye'nin ancak 1952 yılında üye olduğu NATO askeri ittifakının etkisiyle gerçekleşmiştir. Türkiye'nin NATO'ya üye olmasıyla orduda yüzyılın başında benimsenen Prusya modelinin yerini ABD askeri modeli almış, çok sayıda genç subay NATO eğitiminden geçmiştir. Böylece ordunun modernizasyonu konusunda mesafe alınmasına rağmen silahlı kuvvetlerin sivillerin denetimine girmesi konusunda mesafe alınamamıştır.

DP Hükümeti, **yüksek kademedeki komutanlarla işbirliğine** daha çok önem vermiş, ekonomik durumlarında ve özlük haklarında iyileştirmeler yapmıştır. Bu iyileştirmeler **alt ve orta rütbeli subaylara** aynı ölçüde yansımamıştır. 1956'da başlayan enflasyonlu yıllarda alt ve orta rütbeli subayların maddi refahlarındaki gerileme onların genel hoşnutsuzluğunu giderek arttırmıştır. Tek partili iktidar döneminin seçkinleri arasında yer alan subaylar "ikinci sınıf vatandaş" durumuna indiğini düşünerek iktidara tepkili hale gelmiştir. Genç subayların gerek karşılaştıkları ekonomik sıkıntılar gerekse NATO görevleri sırasında tanıştıkları başka ülke subaylarının yaşam ve meslek standartları onları iktidara tepkili hale getirmiştir. Bu döneme denk gelen 1957 yılının son ayında, hükümete karşı komplo kurmakla suçlanan dokuz subayın (**Dokuz**

Subay Olayı) İstanbul'da tutuklanması ordu içindeki genç subayların iktidara duydukları tepkiyi daha da artırmıştır. Yargılanan dokuz subay daha sonra beraat etmiş, ihbarda bulunan **Samet Kuşçu** tutuklanmıştır. Bu subayların beraat etmesi hükümetin ordunun üzerine giderek orduyu tamamen karşısına almak istemediği ve olayın üstünü kapatmak istediği şeklinde yorumlanmıştır.

Dokuz Subay Olayından sonra **1958'de Irak'ta yapılan bir askeri darbeye** DP iktidarı ile iyi ilişkiler içerisinde olan Irak Kralı ile Başbakanı'nın devrilip idam edilmesi DP iktidarını yeniden endişelendirmiştir.

Nitekim 1960 yılının Nisan ve Mayıs aylarında yaşanan **siyasal ve toplumsal olaylar** ülkeyi adım adım bir askeri darbeye doğru götürmüştür. Tahkikat Komisyonu'nu anayasaya aykırı buldukları için eleştiren bazı profesörlere siyasete karıştıkları gerekçesiyle disiplin cezası verilmesine tepki olarak **İstanbul ve Ankara'da baş gösteren öğrenci olayları ordu içindeki ihtilalci grupları da** hareketlendirmiştir. **21 Mayıs 1960 tarihinde Harp Okulu öğrencilerinin iktidarı protesto amacıyla yaptıkları sessiz yürüyüş** üzerine Hükümetin **Harp Okulunu tatil etmek istemesi ve Tahkikat Komisyonu'nun yaptığı** **soruşturmaların orduya da yönelmesi iktidar-asker ilişkilerinde bardağı taşıran son damla** olmuştur. **İktidarın demokratik yoldan saptığını düşünen bir grup subay** 27 Mayıs sabah 05.30'da devlet radyosunu ele geçirip okudukları bir bildiriyle "**demokrasinin içine düştüğü buhran**", "**son müessif hadiseler**" dolayısıyla ülke yönetimine el koyduklarını açıklamıştır. **Bir grup alt ve orta rütbeli subay tarafından yapılan darbe, ordu içinde ciddi bir direnişle karşılaşmadığı gibi DP'lilerin direnişiyle de karşılaşmamıştır.** Bu askeri müdahale ile birlikte on yıl önce bir mayıs ayında serbest seçimle iktidara gelen Demokrat Parti yine bir mayıs ayında askeri darbeye iktidardan indirilmiştir. Bu **darbe Cumhuriyet tarihinin ilk askeri darbesi olmuş** ve bundan sonra yapılacak olan darbe ve muhtıralara da zemin hazırlamıştır.

Darbeden sonra Demokrat Partili **Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, bakanlar, milletvekilleri, yönetici ve diğer partililer** Ankara'da gözaltına alınmıştır. Göz atına alınan DP'liler daha sonra Marmara Denizi'nde **Yassıada'da** hapsedilmiştir. Darbeden sonra **Demokrat Parti kapatılmış, Anayasa yürürlükten kaldırılmış, TBMM ve siyasi partilerin faaliyetleri** durdurulmuştur. Yaşanan gelişmeler darbenin orta rütbeli **38 subay (cunta) tarafından** yapıldığını göstermiştir. Bu subaylar başlarına eski Kara Kuvvetleri Komutanı **Orgeneral Cemal Gürsel'i getirerek Milli Birlik Komitesi (MBK)** adıyla ülke yönetimini üstlenmiştir.

Tutuklu olan DP'liler Yassıada'da kurulan Yüksek Askeri Mahkemede yargılanmış, 15'i idam olmak üzere çeşitli hapis cezalara çarptırılmışlardır.

Demokrat Parti Dönemi Türkiye'nin Dış Politikası

DP iktidarı döneminde Türkiye'nin dış politikasında Türkiye Amerika ilişkileri kapsamında **Kore Savaşına asker gönderme, NATO üyeliği, Kıbrıs Sorunu ve Bağdat Paktına** katılma gibi gelişmeler yaşanmıştır.

Kore Savaşına Asker Gönderme 1950

II. Dünya Savaşından sonraki iki kutuplu dünyada ABD'nin denetimindeki bölgede 1948 yılında **Güney Kore Cumhuriyeti** kurulurken SSCB'nin kontrol ettiği 38.enlemin üstündeki bölgede de **Kore Halk Cumhuriyeti** kurularak Kore ikiye bölünmüştür. 1950 yılında Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye saldırmasıyla başlayan Kore savaşı **ABD ve SSCB'nin başını çektiği Batı ve Doğu Bloğunun mücadelesine sahne** olmuştur. Kuzey'i SSCB'nin; Güney'i ABD'nin desteklediği Kore savaşı **Türkiye, ABD'nin isteğiyle asker göndermeye karar** vermiştir. Bu amaçla **DP iktidar, Batı dünyasıyla özellikle Amerika ile kurduğu savunma ve işbirliği ilişkilerini geliştirmek, Truman Doktrini ve Marshall Planı kapsamında yapılan yardımların devamını sağlamak, SSCB tehdidine karşı NATO'ya girerek güvenlik sorununu çözmek gibi amaçlarla** TBMM izni dahi olmadan Kore'ye asker göndermiştir. Gönderilen 4500 kişilik ilk birlikler Amerikalı askerlerle birlikte görev almışlardır. Türk ve Amerika birlikleri **Kunuri'de** pusuya düşürülmüş, Amerikalı askerler geri çekilirken Türk askerleri mücadeleye devam ederek kayıplar vermekle birlikte başarı göstermiştir. **Kunuri muharebesi, verilen kayıplardan dolayı Türk-ABD ilişkilerinde güvensizliğe neden olurken diğer taraftan gösterilen askeri başarı Türkiye'nin NATO'ya alınmasında etkili** olmuştur. Amerika'dan sonra Türkiye'nin en fazla asker gönderdiği Kore savaşı 1953 yılında sona ermiştir. Kore savaşı, iç politikada **iktidarın Meclis'i devre dışı bırakarak ABD çıkarları için yoksul aile çocuklarını para ve din ile kandırılarak ölüme gönderdiği noktasında uzun süre eleştirilere konu** olmuştur.

NATO ve Türkiye'nin NATO'ya Girmesi 1952

Kısa adı **NATO** (North Atlantic Treaty Organization) olan Kuzey Atlantik İttifakı, **Sovyetler Birliği'nin yayılmacı politikalarına karşı 4 Nisan 1949 tarihinde Batı Avrupa Devletleri ABD ve Kanada'nın katılımıyla 12 devlet tarafından kurulmuştur. 1945 yılından itibaren Rusya'nın toprak ve üs talep ve tehditleri ile karşı karşıya kalan**

Türkiye, batı yanlısı bir dış politikaya yönelmiştir. Yalnızlıktan kurtulmak, güvenliğini sağlamak ve ABD yardımlarının devamını sağlamak amacıyla Türkiye, Batılı devletler tarafından oluşturulan güvenlik sistemine dâhil olmak istemiştir. Bu amaçla 8 Ağustos 1949 tarihinde Avrupa Konseyi'ne üye olmuştur. NATO'ya da kuruluş aşamasında üye olmak isteyen Türkiye'nin üyeliği birçok Avrupa ülkesinin itirazlar ile karşılaşmıştır.

Türk askerinin Kore'de gösterdiği askeri başarı, Soğuk Savaş döneminde Sovyet Rusya ile çıkabilecek sıcak ve soğuk savaşlarda Türkiye'nin jeopolitik konumundan ve askeri gücünden yararlanmak, uluslararası sorunlarda Batılılarla birlikte hareket etmek, ABD'nin Sovyet yayılcılığa karşı ve Ortadoğu politikasında kullanmak üzere askeri üsler kurmak istemesi gibi sebeplerle Türkiye'nin NATO üyeliği 19 Şubat 1952 tarihinde kabul edilmiştir. NATO üyeliği günümüze kadar devam eden Türkiye, askeri yapı ve teknolojisini NATO sistemine göre yeniden düzenlemiştir. Türkiye, NATO üyeliğinden bu güne batı savunma sisteminin önemli bir üyesi olduğu gibi Dünya'nın çeşitli bölgelerine barışın sağlanması amacıyla asker göndermektedir.

Türkiye NATO'ya girdikten sonra bütün uluslararası olayları bu ittifakın özellikle de **ABD'nin perspektifinden değerlendiren tek yönlü, tek boyutlu bir dış politika** izlemeye başlamıştır. Dolayısıyla **Atatürk döneminde izlenen çok yönlü dış politika** terk edilmiştir. Bu genel politika çerçevesinde **Truman Doktrininden** itibaren gerek Türkiye'nin gerekse ABD'nin Sovyet tehdidini algılamalarında benzerlik - sebebiyle iki ülke ilişkileri- yoğun bir **dostluk, ortak stratejik amaç ve işbirliği** ile gelişmiştir. **Türkiye NATO'ya girdikten sonra ABD ile birçok ikili antlaşma imzalamıştır. Bunların bir bölümü TBMM'nin onayından geçirilmeyen gizli antlaşmalardır.** Bu antlaşmalar içinde **1954 yılında imzalanan "Askeri Kolaylıklar Antlaşması" ile Türkiye'de bir Amerikan stratejik hava üssü (İncirlik) kurulmasına, ABD uçaklarının belli başlı Türk hava alanlarından, Amerikan gemilerinin de belli başlı Türk Limanlarından yararlanmalarına izin verilmiş, çeşitli tesisler kurulması için de ABD'ye Türkiye'de arazi tahsis edilmiştir.**

1958 yılında imzalanan ikili antlaşma ile **Türkiye'de bir füze üssü kurulmuş, ancak bu füze üssü 1962 Küba bunalımı sonucu Washington ile Moskova arasında yapılan pazarlığa bağlı olarak kaldırılmıştır.** Diğer taraftan Türkiye'nin genelde Batı, özelde **ABD'ye daha çok bağlanması**nın önemli sebeplerinden birisi de **ekonomik kalkınması için batı ve Amerika'dan gelecek yardımlara bel**

bağlamasıdır. DP yönetimi ekonomik kalkınma için Batı ile ilişkileri tek çıkar yol olarak görmüştür. Bu çerçevede 1960 yılına kadar Türkiye'ye yapılan **dış yardımların büyük çoğunluğunu** ya doğrudan doğruya ya da Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı ve diğer uluslararası kuruluşlar kanalıyla **ABD yapmıştır**. Türkiye'nin Batı ittifakı içindeki tek yönlü politikasının olumsuz sonuçları 1950'li yılların uluslararası ilişkilerinde kendisini göstermiştir. Bu bağlamda Türkiye, Ortadoğu'daki gelişmeler ile dünyadaki bağımsızlık ve bağlantısızlar hareketine Batı ile ilişkilerinin perspektifinden bakmaya başlamış, Sovyetler Birliği ve müttefikleriyle ilişkiler en alt seviyede tutulmuştur.

Türkiye Truman Doktrini çerçevesinde ABD askeri yardımını almasına paralel olarak **Filistin konusunda batı yanlısı bir politika takip etmeye başlamış ve İsrail devletini tanımıştır**. Bu durum Türk-Arap ilişkilerinde olumsuz bir tesir yaratmıştır. Türkiye NATO'ya girdikten sonra ABD ve İngiltere'nin isteği üzerine Ortadoğu'da bir savunma teşkilatı kurmak amacıyla harekete geçmiştir. Türkiye'nin yoğun çabaları sonucu 24 Şubat **1955'te** kurulan **Bağdat Paketi'ne Irak, İran, Pakistan ve İngiltere** katılmıştır. 21 Ağustos 1959'da bu pakt (kısa adı CENTO olan) Merkezi Antlaşma Teşkilatı olarak değiştirilmiştir. **Sovyetler Birliğini çevreleme ve Ortadoğu'daki batı menfaatlerini korumak amacıyla** kurulan bu paktın Türkiye açısından en önemli sonuçlarından biri Arap dünyası ile ilişkilerini kötüleştirilmesi ve tamamen koparmasıdır. Diğer taraftan Ortadoğu'daki bu gelişmelerin Sovyetler Birliği'ni de bölgenin aktif bir unsuru haline getirmesi, Türkiye'yi Batıya daha fazla kaydırmıştır.

Kıbrıs Sorunu ve Türk-Yunan İlişkileri

Kıbrıs sorunu, en basit ifadesiyle Yunanistan ve Kıbrıs **Rumlarının adayı Yunanistan'a bağlama çabaları** ve Kıbrıs Türklerinin buna karşı çıkmaları ile başladığını söylemek mümkündür. Rumca **"ENOSİS"** **sözcüğü** ile tanımlanan bu çabaların kökeni 19. Yüzyılın başlarında ortaya çıkan Yunan milliyetçiliği ve bunun bir sonucu olan yayılmacı **"Megali İdea"** politikasına dayanır. 1571-1878 yılları arasında Osmanlı yönetiminde olan Kıbrıs bu tarihte geçici kaydıyla **İngiltere'ye kiralanmıştır**. İngiltere **1914 yılında adayı fiilen ilhak ettiğini** açıklamış, bu fiili durum **Lozan Antlaşması ile de hukukileştirmiştir**. Ancak 1947 Paris Antlaşması ile İtalya'nın Osmanlı devletinden işgal etmiş olduğu On İki adanın Yunanistan'a verilmesi bu ülkeyi cesaretlendirici bir unsur olmuş ve Rum-Yunan ikilisi Kıbrıs'ı da ilhak için faaliyetlerini artırmıştır. Bu çerçevede **Rum-Yunan ikilisinin adada İngiliz yönetimine daha sonra da Türklere yönelttikleri (EOKA adıyla kurulan bir örgütün) eylemleri** Türk basını ve kamuoyu yakından takip etmesine rağmen DP hükümeti 1955 yılına kadar konu ile

ilgilenmemiştir. O kadar ki, 1 Nisan 1954'te Dışışleri Bakanı verdiği bir demeçte, İngiltere'ye ait olan Kıbrıs'ın statüsünde bir değişikliğe razı olmadıklarını bu sebeple Türkiye'nin Kıbrıs meselesi diye bir sorununun olmadığını açıklamıştır. Ancak **Kıbrıs'ın kısa zamanda Türk kamuoyuna mâl olarak Türkiye için milli bir dava haline gelmesi**, diğer taraftan Kıbrıs'tan çekilmek niyetinde olan İngiltere'nin Yunanistan'ı dengelemek için **29 Ağustos 1955'te Londra Konferansına Türkiye'yi de davet etmesi üzerine Türkiye Kıbrıs** sorununa dâhil olmuştur. Kıbrıs bu tarihten itibaren Türkiye'nin dış politikasının ana konularından biri haline gelmiştir. Başlangıçta Kıbrıs'ta statünün devamını isteyen **Türkiye, 1957 yılından itibaren adanın taksim edilmesini (bölünmesini) savunmaya** başlamıştır. Bu ortamda 1958 yılında Kıbrıs'ta Rum saldırılarının şiddetlenmesi üzerine Türk-Yunan ve Yunan-İngiliz ilişkileri gerginleşmiştir. Bu sebeple ABD ve NATO'nun arabuluculuk ve baskıları ile üç devlet müzakerelere girişmiş ve **1959 Zürich ve Londra Antlaşmaları ile Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına karar vermişlerdir**. Bu antlaşma ile **Kıbrıs'ta ENOSİS ve taksim yasaklanmış; Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'ye kurulacak anayasal düzeni korumak** için garantörlük ve buna dayanarak tek başına adaya müdahale hakkı verilmiştir. Bu esaslar çerçevesinde hazırlanan **Kıbrıs Anayasası 16 Ağustos 1960'ta yürürlüğe girerek Kıbrıs Cumhuriyeti resmen** kurulmuştur. Anayasaya göre Ada'da **Rum (% 70) ve Türklerden (% 30)** oluşan birleşik bir **Kıbrıs Cumhuriyeti** kurulmuştur. **Kıbrıs Cumhurbaşkanlığına Makarios yardımcılığına da Dr. Fazıl Küçük** getirilmiştir. Hem **bakanlıklar hem de memurluklar Rum ve Türk nüfus oranında (% 70-%30)** paylaşılmıştır. Bu antlaşma ile Kıbrıs'ta barış sağlanmıştır. Fakat bu antlaşma ancak üç yıl sürmüş ve bir müddet sonra da Kıbrıs Rumları, Türkleri yönetimden atmak ve **ENOSİS'i** (Ada'yı Yunanistan'a bağlama) **gerçekleştirmek** için mevcut anayasayı değiştirme yoluna gitmişlerdir. Bu amaçlarını silah zoruyla gerçekleştirmek isteyen Rum yönetiminin saldırıları 1963 yılında daha da şiddetlenmiş, Türkler fiilen yönetimden dışlanmıştır. Dolayısıyla 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla Ada'da başlayan barış ortamı 1963 yılında fiilen sona ermiş ve Ada'da kanlı çatışmalar yeniden başlamıştır.